

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 grudnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Janusz Niczyporuk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Elżbieta Karska

Józef Kowalski (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa Bank (Spółka Akcyjna) Oddział w P.,

przeciwko S.W i G.W.,

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 13 grudnia 2023 r.,

skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Prokuratora Generalnego od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Okręgowego w Toruniu z 10 maja 2016 r., sygn. I Nc 175/16:

- 1. uchyla zaskarżony nakaz zapłaty Sądu Okręgowego w Toruniu z 10 maja 2016 r., Nc 175/16 w całości i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania;**
- 2. znosi wzajemnie koszty postępowania ze skargi nadzwyczajnej.**

UZASADNIENIE

Prokurator Generalny skargą nadzwyczajną z 23 listopada 2021 r., na podstawie art. 89 § 1 i § 2 w zw. z art. 115 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o

Sądzie Najwyższym (tekst jedn. Dz.U. 2023, poz. 1093 z późn. zm.; dalej: „u.SN”), z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności orzeczeń sądowych z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, zaskarżył nakaz zapłaty wydany w postępowaniu upominawczym przez Sąd Okręgowy w Toruniu Wydział I Cywilny (dalej: „Sąd Okręgowy w Toruniu”) 10 maja 2016 r., [...] (dalej: „nakaz zapłaty”), z powodu którego doszło do naruszenia zasady sprawiedliwości społecznej, zasady legalizmu, zasady związania prawem międzynarodowym, zasady równości wobec prawa, zasady ochrony konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi oraz prawa do rzetelnej procedury sądowej, ponieważ z urzędu nie zbadano potencjalnej nieważności części postanowień umowy kredytowej, stanowiącej podstawę jego wydania.

Prokurator Generalny na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 i 2 u.SN wskazanemu nakazowi zapłaty Sądu Okręgowego w Toruniu zarzucił:

1. naruszenie zasad oraz praw człowieka i obywatela określonych w art. 2, art. 32 ust. 1, art. 45 ust. 1 i art. 76 Konstytucji RP, a mianowicie zasady sprawiedliwości społecznej, zasady równości wobec prawa, zasady ochrony konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi oraz prawa do rzetelnej procedury sądowej, poprzez wydanie w postępowaniu upominawczym nakazu zapłaty zgodnie z żądaniem Bank w W., prowadzącego w Polsce działalność za pośrednictwem oddziału Bank (Spółka Akcyjna) Oddział w P. (dalej: „Bank” lub „powód”), bez zbadania z urzędu potencjalnej nieważności części postanowień umowy kredytowej łączącej strony, z której wynikało dochodzone świadczenie;
2. naruszenie w sposób rażący przepisów prawa materialnego, tj.:
 1. art. 58 § 1 i § 3 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c. oraz art. 385¹ k.c., poprzez niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że umowa kredytu datowana na dzień 2 września 2008 r., nr [...] indeksowanego kursem CHF (dalej: „umowa” lub „umowa o kredyt hipoteczny”) łączącą G.W. i S.W. (dalej: „pozwani”) z bankiem³ S.A. Spółka Akcyjna Oddział w P. z siedzibą w W., poprzednikiem prawnym powoda, na podstawie której wywiódł on żądanie zapłaty w całości jako zgodne z zasadą swobody umów, podczas gdy jej treść i cel z uwagi na zawarte w niej klauzule abuzywne (po usunięciu których nie można było ustalić wysokości roszczenia oraz uznać za udowodnioną obliczoną na podstawie

nieważnych postanowień umowy kwotę żadaną w pozwie), była sprzeczna z celem i naturą umowy kredytu, a także z zasadami współżycia społecznego i w tym zakresie była ona nieważna na zasadzie art. 58 § 1 k.c. w zw. z 3 k.c., jako sprzeczna z ustawą;

2. art. 22¹ k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 i § 2 k.c. w zw. z art. 3 ust. 1 i ust. 2 w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej: „Dyrektywa 93/13”), poprzez pominięcie statusu konsumentów przysługującego pozwanym jako kredytobiorcom i braku weryfikacji z urzędu postanowień wzorca umowy o kredyt hipoteczny, związanych z wprowadzeniem mechanizmu walutowego, w szczególności niezbadanie postanowień umowy i ich wpływu na wywodzone przez Bank żądanie;
3. naruszenie w sposób rażący przepisów prawa procesowego, tj.:
 1. art. 480¹ § 1 i § 2 w zw. z art. 499 § 1 k.p.c. w zw. z art. 201 k.p.c. w zw. art. 202 k.p.c., poprzez ich niewłaściwe zastosowanie, co skutkowało wydaniem nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, nakazującego by pozwani w ciągu dwóch tygodni od doręczenia nakazu zapłacili solidarnie na rzecz powoda kwotę 939 419,75 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 19 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty, podczas gdy już z treści pozwu oraz dołączonej do niego umowy i stanowiącego jej integralną część Regulaminu kredytu hipotecznego udzielanego przez P. w sposób oczywisty wynikało, że roszczenie skierowane wobec pozwanych zwłaszcza w zakresie jego podstawy i wysokości było oczywiście bezzasadne, albowiem było nieważne na zasadzie art. 58 § 1 i § 3 k.c., jako sprzeczne z bezwzględnie obowiązującym przepisem art. 353 k.c.

Biorąc pod uwagę powyższe Prokurator Generalny na podstawie art. 91 § 1

u.SN wniósł o:

1. uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty w całości i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Toruniu do ponownego rozpoznania, z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania, w tym kosztach postępowania ze skargi nadzwyczajnej;

2. wydanie przez Sąd Okręgowy w Toruniu postanowienia o wstrzymaniu wykonania nakazu zapłaty do czasu ukończenia postępowania ze skargi nadzwyczajnej, z uwagi na grożącą pozwanym niepowetowaną szkodę wynikającą z prowadzonego przez T. Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w T. postępowania egzekucyjnego, sygn. akt [...], skierowanego wobec pozwanych.

W uzasadnieniu skargi nadzwyczajnej Prokurator Generalny przedstawił przebieg postępowania w sprawie wyjaśniając, że pozwani 2 października 2008 r. zawarli z poprzednikiem prawnym powoda Bank3 S.A. Spółka Akcyjna Oddział w Polsce z siedzibą w W., prowadzącym działalność pod nazwą „Bank1” (obecnie Bank Spółka Akcyjna Oddział w P.), datowaną na dzień 26 września 2008 r. umowę o kredyt hipoteczny indeksowany kursem CHF. Na podstawie przedmiotowej umowy Bank zobowiązał się oddać pozwanym do dyspozycji kwotę w wysokości 610 000 PLN na okres 300 miesięcy, przy czym zastrzeżono, że kredyt będzie indeksowany do waluty obcej CHF (§ 2 ust. 1 umowy). Pozwani zobowiązali się do spłaty kwoty kredytu w 300 równych ratach miesięcznych, obejmujących część kapitałową oraz część odsetkową w terminach i wysokościach określonych w umowie. Kredyt oprocentowany był według zmiennej stopy procentowej, która na dzień sporządzenia umowy wynosiła 6,55500 % w stosunku rocznym (§ 3 ust. 1 umowy). Na oprocentowanie składała się suma obowiązującej stawki referencyjnej LIBOR 3 M (CHF) i stała marża Banku, która wynosiła 3,70 punktów procentowych (§ 3 ust. 2 umowy). Raty kredytu pobierane były z rachunku bankowego pozwanych (§ 6 umowy). Integralną część umowy stanowił „Regulamin udzielany przez P.” (dalej: „Regulamin”), którego postanowienia miały zastosowanie w zakresie nieuregulowanym umową (§ 15 umowy). Zgodnie z § 7 ust. 4 zdanie 1 Regulaminu w przypadku kredytów indeksowanych do waluty obcej, wypłata kredytu następowała w złotych według kursu kupna zgodnie z Tabelą obowiązującą w momencie wypłaty. Natomiast w myśl § 9 ust. 2 pkt 1 Regulaminu, w przypadku kredytów indeksowanych do waluty obcej raty kredytu podlegające spłacie wyrażone były w walucie obcej i w dniu wymagalności rat kredytu pobierane były z rachunku bankowego kredytobiorców, prowadzonego w złotych, według kursu

sprzedaży zgodnie z Tabelą obowiązującą w Banku na koniec dnia roboczego poprzedzającego dzień wymagalności raty spłaty kredytu.

Kredyt został udzielony i wykorzystany w złotych polskich (PLN), jednakże w świetle postanowień umowy, kredyt był kredytem indeksowanym do franka szwajcarskiego (CHF). Oznaczało to, że udostępniona przez Bank kwota kredytu została przeliczona przez niego w dniu wypłaty na walutę frank szwajcarskiego (CHF) zgodnie z kursem kupna obowiązującym w Banku w dniu uruchomienia każdej transzy kredytu, a następnie przelewana była na rachunek bankowy pozwanych w walucie złoty polski (PLN).

Z uwagi na zaprzestanie spłaty kredytu, bank wypowiedział pozwanym umowę 31 lipca 2015 r. Następnie 18 kwietnia 2016 r. następca prawny kredytodawcy, Bank S.A. z siedzibą w W. obecnie Bank z siedzibą w W., wykonujący w Polsce działalność gospodarczą w ramach oddziału Bank Spółka Akcyjna Oddział w P., skierował do Sądu Okręgowego Toruniu pozew w postępowaniu nakazowym o zapłatę solidarnie od pozwanych kwoty 939 419,75 zł wraz z odsetkami ustawowymi od 19 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty, na skutek czego Sąd Okręgowy w Toruniu nakazem zapłaty z 10 maja 2016 r., [...], wydanym w postępowaniu upominawczym nakazał kredytobiorcom (pozwany), aby zapłacili Bankowi solidarnie kwotę 939 419,75 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 19 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 1 067 zł z tytułu zwrotu kosztów procesu. Pozwani nie wnieśli sprzeciwu od nakazu zapłaty w ustawowym terminie. Korespondencja zawierająca odpis nakazu zapłaty, kierowana na adres pozwanych, powróciła do Sądu po podwójnym awizowaniu z adnotacją „nie podjęto w terminie”. Przedmiotowy nakaz zapłaty, wobec braku zaskarżenia uprawomocnił się 16 czerwca 2016 r. W dniu 10 sierpnia 2016 r. Sąd Okręgowy w Toruniu, na wniosek powoda nadał nakazowi zapłaty klauzulę wykonalności.

Sąd Okręgowy w Warszawie wyrokiem z 23 września 2019 r., [...] oddalił roszczenie powodów z uwagi na brak interesu prawnego. Jednocześnie Sąd Okręgowy w Warszawie wskazał, że w jego ocenie zapisy umowne kształtujące mechanizm indeksacji kredytu kursem CHF stanowią postanowienia abuzywne w rozumieniu art. 385¹ - 385³ k.c.

Pozwani złożyli apelację od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z 23 września 2019 r., [...], która wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 28 lutego 2020 r., [...], została oddalona..

Uzasadniając zarzuty skargi nadzwyczajnej Prokurator Generalny wyjaśnił, że analiza zaskarżonego nakazu zapłaty i okoliczności jego wydania przesądziły o tym, że Sąd Okręgowy w Toruniu rażąco naruszył przepisy k.c., k.p.c. oraz zasady i prawa człowieka określone w Konstytucji RP, w szczególności zasadę ochrony zaufania jednostki do państwa i jego organów oraz zasadę sprawiedliwości proceduralnej (art. 2 Konstytucji RP) oraz prawo do rzetelnego i sprawiedliwego ukształtowania postępowania sądowego (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP). W ocenie Prokuratora Generalnego niewątpliwie umowa kredytu i stanowiący jej integralną część Regulamin, na podstawie którego Bank wyprowadził żądanie zapłaty była nieważna z uwagi na fakt, że oparta była o klauzule abuzywne, które regulowały sposób przeliczania kwoty kredytu według kursu franka szwajcarskiego. To w ocenie Prokuratora Generalnego prowadziło do błędu w wyliczeniu rzekomego roszczenia i w konsekwencji skutkowało tym, że postanowienia umowne były sprzeczne z naturą umowy i zasadami współżycia społecznego. W ocenie Prokuratora Generalnego celem umowy kredytu nie może być bowiem nadmierne wzbogacenie po stronie kredytodawcy i faktyczne doprowadzenie kredytobiorcy do pozbawienia go jakiegokolwiek możliwości spłaty zadłużenia. Umowa kredytu ze swej natury służy bowiem przede wszystkim interesowi kredytobiorcy, ale może także kredytodawcy zapewniać wymierne korzyści, z reguły w postaci odsetkowej. Nie powinno natomiast dawać mu nadmiernych zysków, niemożliwych w normalnym obrocie do osiągnięcia. Prokurator Generalny wyjaśnił następnie, że usankcjonowanie nakazem zapłaty żądania zapłaty kwot 9 9 419,75 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od 19 stycznia 2016 r. o dnia zapłaty było sprzeczne z poczuciem sprawiedliwości.

W ocenie Prokuratora Generalnego wywiedzenie skargi nadzwyczajnej od kwestionowanego nakazu jest w świetle powyższego konieczne dla zapewnienia zgodności orzeczenia z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, zaś Sąd Okręgowy w Toruniu wydając zaskarżony nakaz zapłaty zobowiązany był do respektowania

konstytucyjnych zasad oraz chronionych konstytucyjnie praw człowieka, obywatela i konsumenta, w tym równości wobec prawa oraz zasady ochrony konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. W ocenie Prokuratora Generalnego już pobieżna analiza postanowień umowy kredytowej i stanowiącego jej integralną część Regulaminu, w powiązaniu z regułami profesjonalnego procedowania (z uwagi na zawarte w niej klauzule), wskazywała na potrzebę, aby Sąd Okręgowy w Toruniu rozpoznając powództwo, z urzędu dokonał oceny, czy czynność prawna w postaci umowy kredytu nie zawierała klauzul abuzywnych i nie była dotknięta bezwzględną nieważnością. W ocenie Prokuratora Generalnego abuzywność postanowień umownych, tj. § 7 ust. 4, § 9 ust. 2 pkt 1, § 13 ust. 7 Regulaminu przejawiała się przede wszystkim w tym, że klauzule nie odwoływały się do ustalonego w sposób obiektywny kursu CHF, do obiektywnych wskaźników, na które żadna ze stron nie miała wpływu, natomiast zapewniały Bankowi uprawnienie do kształtowania tego kursu w sposób dowolny, według swojej woli, w zakresie wysokości *spreadu* walutowego. Postanowienia umowne pozwalały też Bankowi w sposób jednostronny i arbitralny modyfikować wskaźnik, według którego obliczana była wysokość zobowiązania pozwanych, a zatem wskaźnik ten mógł wpływać na wysokość świadczenia pozwanych. W ocenie Prokuratora Generalnego przyznanie sobie przez Bank uprawnienia do jednostronnego regulowania wysokości rat kredytu indeksowanego CHF, poprzez samodzielne wyznaczanie w Tabelach Kursowych kursu kupna oraz sprzedaży franka szwajcarskiego dowolnego kształtowania wysokości *spreadu*, przy jednoczesnym pozbawieniu konsumenta jakiegokolwiek wpływu było sprzeczne z dobrymi obyczajami. Prokurator Generalny wyjaśnił przy tym, że *spread* oznacza wynagrodzenie za wykonanie usługi wymiany waluty, zaś w realiach niniejszej sprawy nie dochodziło do faktycznej wymiany waluty. Pobieranemu od pozwanych *spreadowi* nie odpowiadało zatem zdaniem Prokuratora Generalnego żadne świadczenie. Zdaniem Prokuratora Generalnego, Bank nie wyjaśniał też pozwany powod, dla którego stosował różnorodnej kursy waluty indeksacyjnej. Umowa kredytu nie zapewniała im też żadnego instrumentu, który stanowiłby ochronę przed decyzjami Banku. Między stronami zakłócona więc była równowaga kontraktowa. Waloryzacja rat kredytu udzielonego na podstawie umowy hipotecznej odbywała się na podstawie Tabel kursowych, będących dokumentem

wewnętrznym, na podstawie którego Bankowi przysługiwało uprawnienie do określania wysokości kursu CHF. Umowa nie precyzowała zaś sposobu ustalania kursu wymiany walut, biorąc pod uwagę rynek walutowy. Tym samym, Bank miał możliwość uzyskania korzyści finansowych, stanowiących dla pozwanych dodatkowe koszty. W ocenie Prokuratora Generalnego konsument zawierając umowę kredytu indeksowanego, co prawda liczy się i akceptuje ryzyko wynikające ze zmienności walut obcych, niemniej jednak ryzyko to nie powinno mieć nic wspólnego z ryzykiem dowolnego kształtowania wymiany przez kredytodawcę i narażenia konsumenta na dotkliwe koszty, co miało miejsce w przedmiotowej sprawie. Prokurator Generalny podkreślił następnie, że kwota kredytu wypłacona została w złotych polskich i spłata następowała również w tej walucie. Natomiast wartość franka szwajcarskiego przyjęta została jedynie jako wskaźnik waloryzacji poszczególnych rat podlegających spłacie. W efekcie różnica pomiędzy kursem zakupu danej waluty, a kursem sprzedaży waluty przez Bank stanowiła czysty dochód, zwiększający dodatkowo koszty kredytu dla klienta.

Z uwagi na powyższe, Prokurator Generalny stwierdził, że wskazane wyżej postanowienia przedmiotowej umowy kredytowej należało uznać stosownie do dyspozycji art. 385¹ § 1 k.c. za niedozwolone. Zgodnie bowiem z treścią tego przepisu, postanowienia umowy zawieranej z konsumentem, nieuzgodnione indywidualnie nie wiążą, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy.

W ocenie Prokuratora Generalnego możliwość uznania postanowienia umownego za niedozwolone uzależniona jest od spełnienia przesłanek:

postanowienie jest stosowane przez przedsiębiorcę wobec konsumentów, postanowienie nie zostało indywidualnie uzgodnione, postanowienie kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, postanowienie narusza w sposób rażący interesy konsumenta, postanowienie nie dotyczy sformułowanych w sposób jednoznaczny głównych świadczeń stron. Prokurator Generalny dodał następnie, że nie budziło wątpliwości, że pozwani jako osoby fizyczne będące stroną umowy o kredyt hipoteczny (zaciągnięty na cele mieszkaniowe), zawartej z podmiotem prowadzącym działalność gospodarczą, zawodowo zajmującym się udzielaniem pożyczek, poprzez stosowanie

standardowych i niepodlegających negocjacji umów, uważani są za konsumentów w rozumieniu art. 22¹ k.c. Oznacza to, że powinni zostać objęci ochroną z art. 76 Konstytucji RP. Przedmiotowa umowa kredytu stanowi zaś przykład umowy adhezyjnej, w której warunki umowne określone były jednostronnie przez przedsiębiorcę. Była to umowa zawarta przez przystąpienie do niej, bez możliwości negocjowania. Konsumentowi pozostało więc jedynie podjęcie decyzji o przystąpieniu do niej bez możliwości negocjacji. To natomiast wiązało się z automatycznym zaakceptowaniem wszystkich jej elementów. O istotnym wpływie konsumenta na treść umowy można natomiast mówić, gdy jej postanowienia zostały sformułowane przez niego samego i zostały włączone do treści na jego żądanie (względnie postanowienia umowne były przedmiotem negocjacji pomiędzy konsumentem, a przedsiębiorcą). Mówimy więc o okolicznościach, w których konsument miał realny wpływ na treść umowy.

Odnosząc się do powyższego Prokurator Generalny stwierdził, że w niniejszej sprawie taka sytuacja nie miała miejsca. Pozwani nie mieli przy tym możliwości, aby ocenić wysokości wymagalnych rat kredytu. Byli tym samym zmuszeni do respektowania arbitralnych decyzji Banku. To spowodowało, że postanowienia umowne były sprzeczne z dobrymi obyczajami oraz w sposób rażąco naruszały interesy pozwanych, jako konsumentów. Te należy rozumieć szeroko jako interes ekonomiczny oraz każdy inny, chociaż niewymierny. Przy określaniu stopnia naruszenia interesów konsumenta należy też stosować nie tylko kryteria obiektywne, takie jak wielkość poniesionych lub grożących strat, ale również względy subiektywne, takie jak renoma firmy oraz rozumienie banku jako instytucji zaufania publicznego. Powyższe oznacza, że zawarcie w umowie niezależnego od marży i oprocentowania wynagrodzenia Banku w postaci *spreadu* oraz stosowanie różnorodnych kursów wymiany franka szwajcarskiego, stanowiło w ocenie Prokuratora Generalnego wyraz naruszenia dobrych obyczajów oraz rażącego naruszenia interesów konsumentów.

Prokurator Generalny stwierdził końcowo, że w niniejszej sprawie doszło do rażącej obrazu art. 480¹ § 1 i § 2 k.p.c. oraz art. 499 § 1 k.p.c. Sąd Okręgowy w Toruniu wydał bowiem nakaz zapłaty, pomimo tego, że nie było ku temu podstaw. Roszczenie zostało zawyżone i nieudowodnione przez Bank z uwagi na abuzywność postanowień umownych. Żądanie pozwu i roszczenie zostało bowiem oparte na

nieważnych postanowieniach umownych, zaś Sąd Okręgowy w Toruniu wydając nakaz zapłaty pominął materiał dowodowy, nie przestrzegając kompetencji rozpoznawczych i kontrolnych w zakresie badania zasadności żądania pozwu z przedstawionym przez Bank materiałem dowodowym tj. treścią umowy kredytowej oraz Regulaminem. Nie przeprowadzono też jakichkolwiek ustaleń w zakresie abuzywności postanowień umownych, które mogły mieć wpływ na ważność umowy hipotecznej. Tym samym wydany przez Sąd Okręgowy w Toruniu nakaz zapłaty zasadnie został zaskarżony niniejszą skargą nadzwyczajną. Podniesione w niej zarzuty są natomiast w pełni uzasadnione.

Bank w W., prowadzący w Polsce działalność za pośrednictwem oddziału Bank (Spółka Akcyjna) Oddział w P., pismem z 5 stycznia 2022 r. będącym odpowiedzią na skargę nadzwyczajną wniósł o:

1. odrzucenie skargi nadzwyczajnej na podstawie art. 398⁶ § 2 w zw. z 398⁶ § 3 k.p.c. oraz w zw. art. 89 § 1 u.SN.), ewentualnie na wypadek nieuwzględnienia powyższego wniosku
2. oddalenie skargi nadzwyczajnej w całości na podstawie art. 398¹³ § 1 k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN i w zw. z art. 91 § 1 zdanie drugie u.SN;
3. na podstawie art. 398¹⁸ § 1 k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN. zniesienie kosztów postępowania ze skargi nadzwyczajnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wprowadzenie do polskiego systemu prawnego instytucji kontroli nadzwyczajnej w art. 89-95 u.SN miało na celu zaradzenie podnoszonym w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego ograniczeniom skargi konstytucyjnej, która nie pozwalała na adekwatną reakcję względem orzeczeń sądów powszechnych lub wojskowych, które wprawdzie zapadały z naruszeniem zasad konstytucyjnych, jednak w oparciu o przepisy, którym nie można było czynić zarzutu niekonstytucyjności (zob. sygnalizacja pełnego składu TK dokonana 12 marca 2003 r., S 1/03). Skarga nadzwyczajna została wprowadzona celem zaradzenia temu deficytowi nadzwyczajnych środków zaskarżenia pozwalających na eliminację rażąco wadliwych orzeczeń z poszanowaniem prawa do sądu (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 3 sierpnia 2021 r., I NSNc 169/20). Realizując te założenia, skarga

nadzwyczajna z całą pewnością nie stanowi instrumentu ponownej kontroli instancyjnej, ale instrument skonkretyzowanej kontroli konstytucyjności aktów jurysdykcyjnych, zaś jej zgodność z międzynarodowymi standardami ochrony praw człowieka była już kilkakrotnie wyjaśniana w orzecznictwie Sądu Najwyższego (wyroki Sądu Najwyższego z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20, pkt. 1-6; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20, pkt. 1-5).

Skarga nadzwyczajna może zostać wniesiona jedynie wówczas, gdy jest to konieczne dla zapewnienia zgodności prawomocnych orzeczeń sądów powszechnych i wojskowych z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej (art. 89 § 1 *in principio* u.SN) i to tylko w sytuacji, gdy można ją oprzeć na przynajmniej jednej z trzech podstaw, określonych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN. Sąd Najwyższy zwracał uwagę, że połączenie ogólnej przesłanki funkcjonalnej ze szczegółowymi podstawami skargi nadzwyczajnej sformułowaniem „o ile”, jednoznacznie wskazuje na konieczność jednoczesnego zaistnienia przesłanki funkcjonalnej i którejś (przynajmniej jednej) z jej szczegółowych podstaw wymienionych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN (zob. postanowienie z 25 czerwca 2020 r., I NSNc 48/19). Na podmiocie inicjującym kontrolę nadzwyczajną prawomocnego orzeczenia ciąży obowiązek przytoczenia i uzasadnienia podstaw wniesienia skargi nadzwyczajnej (art. 95 pkt 1 u.SN w zw. z art. 398⁴ § 1 k.p.c.). Oznacza to konieczność wskazania i uzasadnienia nie tylko którejś spośród szczegółowych podstaw skargi (art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN), ale w drugim kroku również wykazania, w kontekście realiów konkretnej sprawy, zaistnienia przesłanki funkcjonalnej (art. 89 § 1 *principio* u.SN). Chodzi o wyjaśnienie, z czego wynika konieczność zapewnienia zgodności z zasadą konstytucyjną wyrażoną w art. 2 Konstytucji RP. O ile jednak ocena spełnienia przesłanek szczegółowych sprowadza się, w dużym uproszczeniu, do dokonania subsumpcji, o tyle dokonując oceny ziszczenia się przesłanki funkcjonalnej, czyli oceniając konieczność zapewnienia zgodności prawomocnych orzeczeń z art. 2 Konstytucji RP, kluczowe staje się ważenie konstytucyjnych wartości. Gdyż kluczowe jest ważenie tego, czy w konkretnej sprawie, waga stwierdzonych naruszeń w zakresie przesłanek szczegółowych, uzasadnia odstępianie od ochrony powagi rzeczy osądzonej, która również ma swoje konstytucyjne podstawy w art. 2 Konstytucji RP (zob. wyroki Sądu

Najwyższego: z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20; z 21 kwietnia 2021 r., I NSNc 89/20; z 15 grudnia 2021 r., I NSNc 147/21). Również z tego względu, przy odpowiednim stosowaniu art. 398¹³ § 1 k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN, przewidującego związanie sądu podstawami skargi, uwzględnić należy specyfikę przesłanki funkcjonalnej skargi nadzwyczajnej. Konieczność zapewnienia zgodności z art. 2 Konstytucji RP wymaga wzięcia pod uwagę sformułowanych w orzecznictwie i doktrynie zasad konkretyzujących tę normę ustrojową. Sąd Najwyższy nie może jednak abstrahować od całokształtu zasady wyrażonej w tym przepisie Konstytucji, nawet jeśli skarżący nie wyeksplikował z należytą dokładnością, istotnych dla sprawy aspektów zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20).

Badając ustawowe przesłanki zasadności i dopuszczalności wniesionej przez Prokuratora Generalnego skargi nadzwyczajnej od nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu upominawczym, którym Sąd Okręgowy w Toruniu 10 maja 2016 r., [...] nakazał kredytobiorcom (pozwany), aby zapłacili Bankowi solidarnie kwotę 939 419,75 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 19 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 1 067 zł z tytułu zwrotu kosztów procesu, jako orzeczenie sądu powszechnego kończące postępowanie w odniesieniu do powództwa Bank (Spółka Akcyjna) Oddział w P. z siedzibą w W., od którego nie przysługują inne środki zaskarżenia, spełnia formalne wymagania do zakwestionowania go w drodze skargi nadzwyczajnej.

Artykuł 89 § 2 u.SN przewiduje ściśle określony krąg podmiotów uprawnionych do wniesienia skargi nadzwyczajnej. W przedmiotowej sprawie legitymacja Prokuratora Generalnego do wniesienia skargi nadzwyczajnej nie budzi wątpliwości. Zgodnie z treścią art. 89 § 3 u.SN skargę nadzwyczajną wnosi się w terminie 5 lat od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia, a jeżeli od orzeczenia została wniesiona kasacja albo skarga kasacyjna – w terminie roku od dnia ich rozpoznania. Natomiast zgodnie z art. 89 § 4 u.SN Sąd Najwyższy przyjmuje do rozstrzygnięcia skargę nadzwyczajną po upływie pięciu lat od uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia, gdy przemawiają za tym zasady lub wolności i prawa człowieka i

obywatela określone w Konstytucji RP. Ponadto, należy jeszcze zwrócić uwagę na art. 115 § 1a u.SN, zgodnie z którym skarga nadzwyczajna od prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, które uprawomocniło się przed wejściem w życie niniejszej ustawy, może być wniesione przez Prokuratora Generalnego lub Rzecznika Praw Obywatelskich. Przepisu art. 89 § 2 u.SN nie stosuje się wówczas. Zważywszy na powyższe, skarga nadzwyczajna może być przedmiotem rozpoznania i rozstrzygnięcia.

Przesłanki materialne skargi nadzwyczajnej określone zostały w art. 89 § 1 u.SN. Zgodnie z nim od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojkowego kończącego postępowanie w sprawie może być wniesiona skarga nadzwyczajna, jeśli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej (przesłanka ogólna, funkcjonalna skargi nadzwyczajnej), o ile (przesłanki szczególne skargi nadzwyczajnej): (1) orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji lub (2) orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub (3) zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego.

Stosownie do powyższego, przystępując do merytorycznego badania skargi nadzwyczajnej, Sąd Najwyższy w pierwszej kolejności ustala, czy doszło do naruszenia którejś z przesłanek szczególnych określonych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN i wskazanych w skardze nadzwyczajnej, a jeśli tak, to czy w celu zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej konieczne jest uwzględnienie skargi nadzwyczajnej. A contrario samo naruszenie zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej nie stanowi racji wystarczającej dla usunięcia z obrotu prawnego zaskarżonego orzeczenia. Konstruując art. 89 § 1 u.SN ustawodawca posłużył się zwrotem „o ile”, który uniemożliwia realizację zasadniczego celu instrumentu jakim jest skarga nadzwyczajna, bez zaistnienia okoliczności wskazanych w przesłankach szczególnych, nawet jeśli za powyższym przemawiałyby fundamentalne racje aksjologiczne związane z istotą demokratycznego państwa prawnego. Prokurator

Generalny w wywiedzionej skardze nadzwyczajnej zarzucił zarówno naruszenie przesłanki ogólnej, jak i przesłanek szczególnych, określonych w art. 89 § 1 pkt. 1 i 2 u.SN.

Przechodząc do oceny przesłanek szczególnych, w pierwszych kolejności wskazać należy, że Prokurator Generalny w skardze nadzwyczajnej zarzucił zaskarżonemu nakazowi zapłaty naruszenie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela (art. 89 § 1 pkt 1 u.SN) określonych w art. 2, art. 32 ust. 1, art. 45 ust. 1 i art. 76 Konstytucji RP. Do ich naruszenia miało dojść z uwagi na wydanie nakazu zapłaty wynikającego z zawartej przez pozwanych z Bank (Spółka Akcyjna) Oddział w P. z siedzibą w W. umowy kredytu datowanej na dzień 2 września 2008 r., nr [...] indeksowanego kursem CHF łączącą G.W. i S.W. z bankiem³ Spółka Akcyjna Oddział w P. z siedzibą w W., poprzednikiem prawnym powoda, bez uwzględnienia zasady działania sądu na podstawie i w granicach prawa, zasady związania prawem międzynarodowym przy wykładni prawa krajowego w szczególności Dyrektywy 93/13 oraz zasady ochrony konsumentów jako słabszej strony stosunku cywilnoprawnego.

Zasadny w ocenie Sądu Najwyższego jest zarzut naruszenia art. 2, art. 32 ust. 1, art. 45 ust. 1 i art. 76 Konstytucji RP, które określają między innymi podstawowe gwarancje konstytucyjne w zakresie ochrony konsumenta w stosunkach z przedsiębiorcą. Prokurator Generalny słusznie podniósł, że w okolicznościach rozpoznawanej sprawy nastąpiło naruszenie zasady sprawiedliwości społecznej, zasady równości wobec prawa, zasady ochrony konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi oraz prawa do rzetelnej procedury sądowej, poprzez wydanie w postępowaniu upominawczym nakazu zapłaty bez zbadania z urzędu potencjalnej nieważności części postanowień umowy kredytowej łączącej strony, z której wynikało dochodzone świadczenie. Z art. 76 Konstytucji RP wynika bowiem obowiązek zapewnienia właściwej ochrony konsumentów, który spoczywa na każdym organie i instytucji, której właściwość obejmuje sprawy dotyczące konsumentów, w tym na sądach. Stanowisko to znajduje potwierdzenie w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, zgodnie z którym art. 76 Konstytucji RP wyraża zasadę konstytucyjną zobowiązującą władze publiczne, w tym również sądy powszechne, do podejmowania działań mających na celu ochronę konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Przepis ten powinien być uwzględniany zarówno przez

ustawodawcę na etapie stanowienia prawa, jak i przez sądy powszechne, w procesie jego stosowania i dokonywania jego wykładni (zob. wyroki Trybunału Konstytucyjnego z: 21 kwietnia 2004 r., K 33/03; 13 września 2005 r., K 38/04; 17 maja 2006 r., K 33/05; 13 września 2011 r., K 8/09). Konstytucyjna zasada ochrony konsumenta zakłada, że konsument ma słabszą pozycję kontraktową niż przedsiębiorca, dlatego „wymaga ochrony, a więc pewnych uprawnień, które doprowadziłyby do przynajmniej względnego zrównania pozycji kontrahentów” (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 11 lipca 2011 r., P 1/10). Z powyższych względów Sąd Najwyższy uznawał art. 76 Konstytucji RP za dopuszczalny wzorzec kontroli orzeczeń na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.SN (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20; 29 czerwca 2021 r., I NSNc 115/21; 15 grudnia 2021 r., I NSNc 67/21; 19 stycznia 2022 r., I NSNc 216/21). Równocześnie Sąd Najwyższy, w ślad za Trybunałem Konstytucyjnym podkreślał, że umocnienie pozycji konsumenta ma na celu urzeczywistnienie zasady równorzędności pomiędzy uczestnikami obrotu gospodarczego (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20; 30 czerwca 2021 r., I NSNc 191/21; 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20; 24 listopada 2021 r., I NSNc 66/21).

Zakres ochrony konsumentów przewidziany w art. 76 Konstytucji RP jest uregulowany szczegółowo na poziomie ustawowym. Na podstawie art. 9 Konstytucji RP, dla wyznaczenia standardów tej ochrony mają także zastosowanie przepisy Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana: Dz.Urz. UE C 202 z 7 czerwca 2016 r.). W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że zakres ochrony konsumentów wynikający z art. 76 Konstytucji RP należy oceniać z uwzględnieniem zasad i wymagań prawa unijnego, z uwagi na zakres implementowania regulacji unijnych dotyczących prawa konsumenckiego do krajowego porządku prawnego (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 2 czerwca 2021 r., I NSNc 178/20; 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20; 29 czerwca 2021 r., I NSNc 115/21; 15 grudnia 2021 r., I NSNc 67/21; 19 stycznia 2022 r., I NSNc 216/21 wraz z powołanym tam orzecznictwem).

Szczególne znaczenie dla ochrony konsumentów ma Dyrektywa Rady nr 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. o nieuczciwych warunkach w umowach

konsumenckich (Dz. U. WE L95/29) (dalej: Dyrektywa 93/12). Artykuł 7 ust. 1 i motyw 24 Dyrektywy 93/13, nakładają bowiem na państwa członkowskie obowiązek zapewnienia skutecznych środków, mających na celu zapobieganie stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich. Jednocześnie podkreślić należy, że zgodnie z art. 3 ust. 1 Dyrektywy 93/13 warunki umowy, które nie były indywidualnie negocjowane, mogą być uznane za nieuczciwe, jeśli stoją w sprzeczności z wymogami dobrej wiary, powodują znaczną nierównowagę wynikających z umowy praw i obowiązków ze szkodą dla konsumenta.

Określenie „konsument” użyte w art. 76 Konstytucji RP ma charakter autonomiczny i nie może być ograniczane do denotacji wyznaczonej treścią art. 22¹ k.c. Jak bowiem podkreślił Trybunał Konstytucyjny norma art. 76 Konstytucji RP zapewnia ochronę „wszelkim podmiotom, w szczególności osobom fizycznym” mającym słabszą pozycję wobec profesjonalnego podmiotu (zob. wyroki Trybunału Konstytucyjnego z: 2 grudnia 2008 r., K 37/07; 13 września 2005 r., K 38/04). Natomiast zgodnie z treścią art. 22¹ k.c. za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową. Analogicznie art. 2 lit. b) Dyrektywy 93/13 stanowi, że „konsument” oznacza każdą osobę fizyczną, która w umowach objętych dyrektywą działa w celach niezwiązanych z handlem, przedsiębiorstwem lub zawodem.

W rozpoznawanej sprawie zaskarżony nakaz zapłaty został oparty na umowie kredytu z 2 września 2008 r., nr [...] indeksowanego kursem CHF. Zarówno z treści pozwu, jak i z załączonej do pozwu umowy i wyciągu z ksiąg bankowych jednoznacznie wynika, że umowa ta nie została zawarta w związku z prowadzeniem przez osoby fizyczne działalności gospodarczej lub zawodowej. Mając na uwadze powyższe, nie ulega wątpliwości, że pozwanym przysługuje status konsumenta zarówno w świetle brzmienia art. 22¹ k.c., jak i art. 76 Konstytucji RP.

Sąd Najwyższy nie podziela stanowiska Sądu Okręgowego w Toruniu, że w sprawie istniały przesłanki do wydania nakazu zapłaty na podstawie art. 485 § 3 k.p.c. (w brzmieniu sprzed nowelizacji ustawy z dnia 4 lipca 2019 r.), zarówno w postępowaniu upominawczym, jak i w postępowaniu nakazowym. Jakkolwiek przesłanki wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, czy też

upominawczym ograniczają się do sprawdzenia albo złożonych wymaganych dokumentów, albo zaistnienia przesłanek negatywnych, natomiast w przypadku wniesienia przez pozwanych zarzutów lub sprzeciwu, sąd ponownie rozpoznaje sprawę, przy czym pozwani mają możliwość odnoszenia się bezpośrednio do żądania pozwu, to wskazać należy, że tego rodzaju *modus operandi* stoi w sprzeczności z konstytucyjną zasadą ochrony konsumenta wynikającą z art. 76 Konstytucji RP, jak i gwarancjami wynikającymi z przywołanej wyżej Dyrektywy 93/13.

Za utrwalony w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej przyjmuje się pogląd, że organy wymiaru sprawiedliwości z urzędu dokonują oceny nieuczciwych postanowień umowy konsumenckiej (zob. wyrok z 21 kwietnia 2016 r., Radlinger i Radlingerová, C-377/14, pkt 77 i przywołane tam orzecznictwo). Co więcej Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wskazał, że przepis art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwia się on przepisom krajowym, „pozwalającym na wydanie nakazu zapłaty opartego na wekslu własnym, który stanowi gwarancję wierzytelności powstałej z umowy kredytu konsumenckiego, w sytuacji gdy sąd rozpoznający pozew o wydanie nakazu zapłaty nie jest uprawniony do zbadania potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków tej umowy, jeżeli sposób wykonania prawa do wniesienia zarzutów od takiego nakazu nie pozwala na zapewnienie przestrzegania praw, które konsument opiera na tej dyrektywie” (zob. wyrok z 13 września 2018 r., Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, pkt 71). Jeżeli więc w przypadku nakazu zapłaty opartego na wekslu własnym, stanowiącego zabezpieczenie roszczeń wynikających z umowy, sąd powinien wziąć pod uwagę potencjalnie nieuczciwy charakter warunków umowy, to tym bardziej sąd powinien to uczynić w sytuacji, gdy roszczenie wywodzone jest bezpośrednio z umowy.

Przypomnieć również należy, że Sąd Najwyższy uznał, że przepisy proceduralne ograniczające możliwość skorzystania przez konsumenta z przysługującej ochrony na gruncie prawa wspólnotowego, zezwalające na badanie treści konsumenckiego stosunku podstawowego wyłącznie w przypadku wniesienia zarzutów, nie realizowałyby celu prawa konsumenckiego, jakim jest realne wyrównanie pozycji stron umowy konsumenckiej (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20; 2 czerwca 2021 r., I NSNc 178/20; 28 października

2020 r., I NSNc 22/20; 24 listopada 2021 r., I NSNc 66/21). Konsekwentnie przyjąć należy, że również w postępowaniu upominawczym, w celu zapewnienia właściwej ochrony konsumentowi, sąd jest zobowiązany z urzędu zbadać, czy postanowienia uzgodnione między stronami mają nieuczciwy charakter.

Uzasadnienie zaskarżonego nakazu zapłaty nie pozostawia wątpliwości, że Sąd Okręgowy w Toruniu rozpoznając sprawę nie wziął pod uwagę okoliczności, że pozwani występują w charakterze konsumenta i w konsekwencji nie badał, czy postanowienia umowy pożyczki mają nieuczciwy charakter. W konsekwencji Sąd ten zastosował wprost przepisy k.p.c., pomijając przepisy o ochronie konsumenta przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi.

Z uwagi na powyższe uznać należy, że sposób procedowania przez Sąd Okręgowy nie zapewnił realizacji celu, jakim jest ochrona konsumenta będącego w pozycji słabszej względem przedsiębiorcy. W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy w Toruniu wydając 10 maja 2016 r. zaskarżony nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym w sprawie [...] naruszył wynikającą z art. 76 Konstytucji RP zasadę ochrony konsumentów, poprzez niezapewnienie pozwanym właściwej ochrony przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Uznanie zasadności naruszenia art. 76 Konstytucji RP aktualizuje w sprawie przesłankę szczególną skargi nadzwyczajnej określoną w art. 89 § 1 pkt 1 u.SN. Uznanie, że zaskarżone orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji RP na podstawie jednego z podniesionych przez Prokuratora Generalnego zarzutów, w szczególności, gdy jest to zarzut podstawowy i *de iure* warunkujący pozostałe zarzuty, zbędnym więc czyni ich rozpatrywanie, o ile odnoszą się do tej samej podstawy skargi nadzwyczajnej. Z uwagi na powyższe Sąd Najwyższy uznał, że w sprawie nie zachodzi potrzeba rozpoznania zarzutów naruszenia art. 2, art. 32 ust. 1 oraz art. 45 ust. 1 Konstytucji RP.

Przechodząc do zarzutów rażącego naruszenia prawa materialnego, zauważyć należy, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, iż do rażącego naruszenia prawa dochodzi wówczas, gdy rozstrzygnięcie sprawy nastąpiło w sposób oczywisty i bezsprzeczny wbrew treści normy prawnej, której wykładnia jednoznacznie pozwala przyjąć określony sposób rozwiązania sprawy, nie dając podstaw do zaakceptowania innych alternatywnych stanowisk (zob. wyrok

Sądu Najwyższego z 16 grudnia 2015 r., V KK 194/15). W wyroku z 6 grudnia 2016 r., IV KK 192/16, Sąd Najwyższy podkreślił zaś, że „naruszenie rażące to naruszenie wyraźne, bezsporne, bardzo duże, podstawowe, określenie «rażące» odnosi się do uchybień oczywistych, poważnych jaskrawych (...). Pod pojęciem rażącego naruszenia prawa należy, jak już zaznaczono, rozumieć takie sytuacje, w których doszło w sposób oczywisty i bezsprzeczny do naruszenia treści normy prawnej, gdy wykładnia jednoznacznie pozwala przyjąć określony sposób rozwiązania sprawy, nie dając podstawy do zaakceptowania innych alternatywnych stanowisk. (...) Wreszcie zaznaczyć trzeba, że przyjęcie jednej z możliwych i konkurencyjnych interpretacji przepisów, nawet wtedy, gdy przeważają poglądy odmienne w tej kwestii, nie oznacza, że Sąd, dokonując takiej wykładni, dopuszcza się rażącego naruszenia prawa, zwłaszcza wtedy, gdy swoje stanowisko wyczerpująco uzasadnia, przedstawiając argumenty, z którymi można się nie zgadzać, ale które znajdują oparcie w poglądach wyrażanych w piśmiennictwie. (...) Biorąc pod uwagę samodzielność jurysdykcyjną każdego sądu, raz jeszcze podkreślić trzeba, że przyjęcie jednego z konkurencyjnych, ale teoretycznie możliwych, rezultatów wykładni nie oznacza z reguły rażącego naruszenia prawa, które mogłoby stanowić podstawę uwzględnienia kasacji”.

W orzecznictwie dotyczącym skarg nadzwyczajnych ponadto zwraca się uwagę na znaczenie naruszonego przepisu dla prowadzonego postępowania. Stosownie do powyższego Sąd Najwyższy w wyroku z 12 maja 2021 r., w sprawie I NSNc 53/21, stwierdził, że „[o] rażącym naruszeniu prawa może być mowa wówczas, gdy miało miejsce naruszenie przepisu o takim znaczeniu dla prawidłowego rozpoznania, a także rozstrzygnięcia sprawy i uczyniono to w taki sposób, iż mogło to mieć istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia. (...) Ocena tego, czy doszło do rażącego naruszenia prawa, jest uzależniona od: wagi naruszonej normy, tj. jej pozycji w hierarchii norm prawnych, stopnia (istotności) jej naruszenia i skutków naruszenia dla stron postępowania”.

Oceniając, czy doszło do rażącego naruszenia prawa należy więc ustalić: czy naruszenie prawa było ewidentne, możliwe do stwierdzenia *prima facie*, bez konieczności prowadzenia złożonych rozumowań, w szczególności wykładni prawa lub wnioskowań prawniczych; czy naruszenie dotyczyło przepisu istotnego z punktu

widzenia rozstrzygnięcia sprawy; czy naruszenie prawa mogło mieć istotny wpływ na treść orzeczenia. Negatywna odpowiedź na przynajmniej jedno z powyższych pytań prowadzi do wniosku, iż naruszenie prawa, jeśli nastąpiło, nie miało rażącego charakteru.

W rozpoznawanej sprawie zarzuty rażącego naruszenia prawa materialnego odnośnie do art. 58 § 1 i § 3 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c. oraz art. 385¹ k.c., poprzez niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że umowa kredytu datowana na dzień 2 września 2008 r., nr [...] indeksowanego kursem CHF (dalej: „umowa” lub „umowa o kredyt hipoteczny”) pozwanych z Bankiem, na podstawie której wywiódł on żądanie zapłaty w całości jako zgodne z zasadą swobody umów, podczas gdy jej treść i cel z uwagi na zawarte w niej klauzule abuzywne (po usunięciu których nie można było ustalić wysokości roszczenia oraz uznać za udowodnioną obliczoną na podstawie nieważnych postanowień umowy kwotę żadaną w pozwie), była sprzeczna z celem i naturą umowy kredytu, a także z zasadami współżycia społecznego i w tym zakresie była ona nieważna na zasadzie art. 58 § 1 k.c. w zw. z 3 k.c. (jako sprzeczna z ustawą). Wśród zarzutów naruszenia przepisów prawa materialnego Prokurator Generalny zarzucił również art. 22¹ k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 i § 2 k.c. w zw. z art. 3 ust. 1 i ust. 2 w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich, poprzez pominięcie statusu konsumentów przysługującego pozwanym jako kredytobiorcom i braku weryfikacji z urzędu postanowień wzorca umowy o kredyt hipoteczny związanych z wprowadzeniem mechanizmu walutowego, w szczególności niezbadanie postanowień umowy i ich wpływu na wywodzone przez Bank żądanie. W świetle przedstawionej przez Prokuratora Generalnego argumentacji na ich poparcie, uznać należy, że podniesione zarzuty są zasadne. Podkreślić dodatkowo należy, że art. 385¹ do art. 385³ wprowadzone zostały do Kodeksu cywilnego ustawą z dnia 2 marca 2000 r. o ochronie, niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny (tekst jedn. Dz.U. 2012, poz. 1225), która implementowała Dyrektywę 93/13. W tym miejscu Sąd Najwyższy wyraźnie podkreśla, że przyczyną uchylecia zaskarżonego nakazu zapłaty, niezależnie od zarzutu niezastosowania art. 76 Konstytucji RP, nie jest jednoznaczne stwierdzenie nielegalności (abuzywności) przedstawionych w skardze postanowień umownych (s.

16, 17, 18 skargi nadzwyczajnej)), ale brak ich zbadania w toku postępowania upominawczego przed Sądem Okręgowym w Toruniu. W ocenie Sądu Najwyższego, w analizowanej sprawie z uzasadnienia zaskarżonego nakazu zapłaty nie wynika bowiem, aby Sąd *meriti* badał ważność i uczciwy charakter postanowień zawartej przez strony umowy, mimo że stwierdził, że „...Do pozwu załączono dokumenty dotyczące zaciągnięcia przez pozwanych zobowiązania kredytowego w powodowym banku”. Sąd Okręgowy w Toruniu wydając 10 maja 2016 r. nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym w sprawie o sygn. akt I Nc 175/16 nie odniósł się więc do przedmiotu postępowania, a do trybu w jakim powinien on zostać wydany. Pomimo zatem powołana tytułu żądania, którym jest zobowiązanie kredytowe w powodowym banku, nie zbadał istnienia abuzywnych klauzul. W przypadku dochodzenia zapłaty na podstawie roszczeń wywodzonych z umowy zawartej z konsumentem (złożonej przy pozwie) miał bowiem taką powinność. Podkreślić ponownie należy, że brak przeprowadzenia badania treści umowy świadczy o niespełnieniu wymagań płynących z konstytucyjnej zasady ochrony konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Takiej ochrony konsumentom w tym przypadku nie zapewniono.

Sąd Najwyższy podkreśla, że w przypadku nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, Sąd rozpoznający sprawę powinien z urzędu dokonać oceny nieuczciwych postanowień umowy konsumenckiej i w konsekwencji zrealizować konstytucyjną zasadę ochrony konsumenta wynikającą z art. 76 Konstytucji RP, a także gwarancje wynikające z przywołanej Dyrektywy 93/13. W konsekwencji zostały też naruszone rażąco przepisy prawa procesowego, a mianowicie art. 480¹ § 1 i § 2 w zw. z art. 499 § 1 k.p.c. w zw. z art. 201 k.p.c. w zw. art. 202 k.p.c., poprzez ich niewłaściwe zastosowanie.

Oceniając zaistnienie przesłanki ogólnej skargi nadzwyczajnej wskazać należy, że do podstawowych zasad wywodzonych z zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej zaliczana jest zasada ochrony zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa, a także bezpieczeństwa prawnego jednostki. W przypadku postępowania upominawczego skuteczna ochrona konsumenta powinna polegać na weryfikacji stosunku podstawowego (tu: postanowień umowy kredytu) pod kątem ochrony

konsumenta przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Sąd Okręgowy w Toruniu, ograniczając się jedynie do uznania zasadności powództwa na podstawie pozwu i dołączonych dokumentów, na podstawie których wydał zaskarżony nakaz zapłaty, bez zbadania stosunku podstawowego wiążącego strony postępowania, wyłącznie na podstawie przepisów k.p.c., nie wywiązał się z obowiązku wynikającego z art. 76 Konstytucji RP oraz z art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13. W ten sposób zaskarżony nakaz zapłaty naruszył podstawowe zasady i gwarancje konstytucyjne, składające się na klauzulę demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego podkreśla się, że praktyka wydawania nakazu zapłaty przeciwko konsumentowi, z pominięciem kontroli umowy, będącej źródłem stosunku podstawowego „będzie prowadzić do powstania mechanizmu obejścia Dyrektywy 93/13 i stanowić będzie strukturalne zagrożenie zbiorowych interesów konsumentów” (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 28 lipca 2021., I NSNc 179/20; 2 czerwca 2021 r., I NSNc 178/20; 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20; 28 października 2020 r., I NSNc 22/20).

W związku z powyższym uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy, na podstawie art. 91 § 1 u.SN, uchylił w całości nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym wydany przez Sąd Okręgowy w Legnicy 8 października 2019 r., sygn. akt I Nc 33/19, i przekazał temu sądowi sprawę do ponownego rozpoznania pozostawiając temu sądowi rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów postępowania ze skargi nadzwyczajnej.